

Евгений Замятин

ПРИКАЗКИ ЗА ГОЛЕМИ ДЕЦА
Разкази, размисли, фрагменти

София, 2020

Източници:

Евгений Замятин. Избранное, Москва, изд. Правда, 1989; Сочинения, т. 1, 2, 3. Москва, изд. Русская книга, 2003–2004; Сочинения, т. 4, изд. Дим. Сечен, 2010. Сочинения, т. 5, Москва, изд. Република, 2011.

Завтра. На диване. Зверята. Трамвай. Херувимы. Глаза. Дракон. Один. Австралиец. Снег. Елизавета Английская. Наброски к роману. Четверг. Они правы. Бунт капиталистов. О червях. Хряпало. Май. Пещера. Рассказ о самом главном. Арапы. Все. Для сборника о книге. Десятиминутная драма. Письмо Сталину. Советские дети. Часы. Видение. Лев Белые ночи. Доктор Орлов. Семь с половиной. Сумасшедший. Закулись. Эпикур.

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Огняна Иванова, подбор и превод, 2020

© Издателство „Изток-Запад“, 2020

ISBN 978-619-01-0590-9

Евгений Замятин

ПРИКАЗКИ ЗА ГОЛЕМИ ДЕЦА

Разкази, размисли, фрагменти

Подбор и превод
Огняна Иванова

СЪДЪРЖАНИЕ

УТРЕ.....	7
НА ПЕЙКАТА.....	9
ЗВЕРЧЕТА.....	10
ТРАМВАЙ.....	11
ХЕРУВИМИ.....	12
ОЧИ.....	14
ДРАКОН.....	20
САМ.....	23
АВСТРАЛИЕЦЪТ.....	85
СНЯГ.....	87
ЕЛИЗАБЕТ АНГЛИЙСКА.....	88
ОТ НЕЗАВЪРШЕНИ ТВОРБИ И БЕЛЕЖКИ.....	91
ЧЕТВЪРТЪК.....	108
ТЕ БИЛИ ПРАВИ.....	111
БЪНТЪТ НА КАПИТАЛИСТИТЕ.....	113
ЗА ЧЕРВЕИТЕ.....	115
ПЛЮСКАЛО.....	120
МАМАЙ.....	123
ПЕЩЕРА.....	139
РАЗКАЗ ЗА НАЙ-ВАЖНОТО.....	156

АРАПИ.....	211
ВСИЧКИ.....	213
ОТ СБОРНИК ЗА КНИГАТА	217
ДЕСЕТМИНУТНА ДРАМА	218
ПИСМО ДО СТАЛИН	224
СЪВЕТСКИТЕ ДЕЦА.....	233
ЧАСОВНИК	243
ВИДЕНИЕ	245
ЛЪВЪТ	252
БЕЛИ НОЩИ	261
ДОКТОР ОРЛОВ	264
ЗА СЕДЕМ И ПОЛОВИНА.....	267
СМАХНАТИЯТ.....	270
ЗАД КУЛИСИТЕ.....	272
ЕПИКУР	276
В ПАМЕТ НА ЕВГЕНИЙ ЗАМЯТИН (ГЕОРГИ МАРКОВ).....	277

УТРЕ

1919 г.

Вчера имаше цар и имаше роби; днес няма цар, но робите са тук; утре ще има само царе. Вървим напред в името на утрешния свободен човек – на царя. Оцеляхме в епоха, когато бе потискана човешката личност; в името на масите сега оцеляваме в епоха, потискаща човешката личност; а утрешният ден ще доведе до освобождението на личността в името на човека. Империалистическата война и гражданската война са превърнали човека в материал за войни – в номер, в цифра. Човекът е забравен заради съботата¹, а ние искаме да напомним за друго: съботата е за човека.

Единственото оръжие, достойно за човека, за утрешния човек, са думите. С думи руската интелигенция и руската литература в продължение на десети-

¹ Празничният ден, в който е приключено със Сътворението на света. [Всички бележки под линия са на преводача.]

летия са се борили за великото човешко утре. И сега отново дойде време да вземем в ръце това оръжие. Човекът умира. Гордият *хомо еректус* стои на четири крака, израстват му глиги, покрива се с козина; звярът в човека побеждава. Връща се дивото Средновековие, стремително се обезценява човешкият живот, задава се нова вълна от погроми срещу евреите. Не може повече да се мълчи. Време е да извикаме: човек за човека е брат!

Призоваваме руската интелигенция да защити човека и човечността. Обръщаме се не към онези, които не приемат днешния ден в името на връщането към вчера; не се обръщаме и към онези, които безнадеждно са оглушали от нашето днес. Обръщаме се към хората, виждащи далечното утре, които в името на утрешния ден, в името на човека, могат да съдят настоящето.

НА ПЕЙКАТА

1916 г.

Долу, от двете страни на релсите, е врязана лента синьо небе: река. А в синьото – глиненочервени от слънцето адамовци и коне: бух! И пръсва взривът на дъгата, водните възета просветват и се сливат, а от самоволното цвилене като от камшик на небето открай докрай остава червена следа.

Седим на тапицираната пейка. Удобни, еднакви хора; удобни пейки; малко душен, лъхаш на парфюм удобен въздух.

Боже, да можеше влакът да кривне от релсите, да можеше човек да се хвърли с главата надолу към глиненочервените коне и адамовците!

ЗВЕРЧЕТА

1916 г.

Бавно и решително пълзят каменните здания като стадо костенурки. Есенният вятър заплита мокрите си коси около решетката с копия, насочени нагоре.

А зад решетката – представление в зверилник. Въртят се фенери, кречетала, муцуни и лица. Зад решетката има зверчета. Танцовата музика изгаря.

– Я покажи как подскачат веселите деца? А как се зъбят младите булки?

Подскачат, зъбят се – веселба.

А когато всички си отидат, зверчетата пъхат муцуни между прътите и гледат в далечината – към далечния огън, – а есенният вятър ги шиба в очите с мокрите си коси.

ТРАМВАЙ

1916 г.

Просветва, гърми трамваят, пълен с народ – на театър отиват. Досами вратата седи момче – приятно наглед, синеоко. Ухото му – наранено, от местата част тече кръв. Няма-няма, вземе и избърше с мръсна кърпа ту ухото, ту очите и отново – ухото.

Кротичко седи синеокото момче – толкова е кротко, че не го и забелязват.

А трамваят просветва, пълен с народ – отиват на театър.

ХЕРУВИМИ

1917 г.

Всеки знае как изглеждат херувимите: имат главички и крилца. Това представляват. И в църквите така ги рисуват.

Сънувала съм една старица: в стаята ѝ летят херувими. Трепкат с крила като лястовички, пърхат досами тавана. Казала им жената херувимската молитва, спомнила си всякакви молитви за херувими, казала им и тях, а херувимите все така пърхали досами тавана.

Дожаляло ѝ на старицата за херувимите. И рекла на един, дето бил по-близо:

– Защо, драги, не седнеш да си починеш? Сигурно си се уморил да летиш.

А херувимът се обадил отгоре жално-жално:

– С радост, бабке, бих седнал, само че няма на какво!

Самата истина: те имат само главички и крилца. Такава е херувимската съдба: нямат на какво да седнат.

В нелепия сън на старата Русия пърхат херувими. Крилцата им вече са уморени, гледат надолу – да можеше да поседят! А долу е страшно: виждат се щикове. И херувимите поглеждат нагоре с всеки размах на крилата.

„Да се отменят законите – изцяло!“

Пърхат досами тавана, по-нагоре няма накъде, а трябва: това им е херувимското задължение, да пърхат и по-нагоре.

„Да се режат главите с гилотина!“

– Ох, драги херувиме, да си беше починал, да беше седнал...

– С радост, бабке, бих седнал, само че няма на какво!

Ако не днес, то утре ще пърхат херувимите и по-нагоре.

„Разпънете ги на диван! Пребийте ги с камшик! Откъснете им носовете!“

Жалко за херувимите, само колко злочеста съдба имат! Пърхат без почивка в някакъв нелеп сън, тавана с глави трябва да пробият, за да си отдъхнат крилата им, докато не увиснат надолу с главата...

А долу се виждат щикове.

Очи

1917 г.

Ти си куче.

Краставо куче, може би с бяла козина. На опашката, по увисналата сплъстена козина, завинаги са се залепили репей. Едното ухо е обърнато наопаки; не те бива дори да си оправиш ухото.

Липсват ти думи; можеш само да скимтиш, когато те бият, да джафкаш, докато не пресипнеш по заповед на стопанина, и да виеш нощем по печалната зелена месечина.

Ала очите ти... Защо имаш толкова прекрасни очи? Когато вдигнеш нагоре очи, виждаш с тях вътре в мен; ние си говорим очи в очи и аз знам, че ти си древно и мъдро, по-мъдро от нас. Може някога да си било човек, може отново да станеш човек. Но кога ли ще се случи това?

Твоят побелял стопанин те държи в мръсна кучешка колиба вързано на верига. Лочиш буламачи от мръсна пръстена паница. Лапаш огризките от

трапезата му. И ревностно пазиш неговото имущество.

Спомняш си горещия ден, тарантаса на двора, натовариха го с килими и самовари и заминаха. А ти остана да чакаш. Из двора кълевеше пуйка с червени наушници, поглеждаше към ястреба в небето и събираше пуйчетата под крилото си. Сянката на двуколката с бъчвата за вода падна върху кучешката колиба, а покритата пътна кола не се връщаше. Спомняш си също как на сутринта хвана едно пуйче с червени наушници, светкавично го схруска и до колибата останаха само бели, опръскани с червено пера.

И как после с камшик от два ремъка стопанинът те би по очите. Съвсем наблизко беше месестата му муцуна с побелели хрусталаци, но ти не го ухапа – нали ти беше стопанинът. Само от очите ти тихо капеха кучешки сълзи и прокарваха жълти улеи от въгълчетата на очите до носа.

А на другата сутрин – помниш ли? Навел муцуна към земята и с опашка между краката, ти взе да пълзиш в калта, за да посрещнеш стопанина си; въртеше си задницата, ближеше ръката му, а когато благоволи да те потупа по врата, с радост падна по гръб – простиha ти!; примижаваше, местеше крака, дрънчеше с веригата и навън се показа целият ти срам.

Измерваше времето – от една пръстена паница с кучешки бъркоч до друга. От жегата слезът на двора е увяхнал. Слънцето – огнен пес: раззинало червената си паст, издишва прахоляк право в тебе. Понеже не е по силите ти да свалиш краставия кожух, ти едва дишаш, лежиш като умряло до колибата си и само изплезеният ти език е жив и мърда насам-натам.

Ала в двора дойде – нали си спомняш? – малко и пъпчиво човешко кутре. Ти забрави всичко, изправи се на задни крака, нашийникът те душеше, бясно лаеше хрипливо с пяна на устата: пъпчивият беше чужд човек, не беше близък на стопанина, макар че двамата заедно надничаха в кокошарника, в пруста и под навеса за двуколката.

Не видя повече своя стопанин: по неизвестни причини той изчезна – така както по неизвестни причини вечер за тебе изчезва слънцето зад навеса за двуколката. На сутринта – помниш ли? – паницата ти донесе вече онзи – пъпчивият; в паницата имаше къс вмирисано месо. Докато гълташе месото, ти ръмжеше и като повлече корема си в прахта, като червей запълзя насреща му и взе да му ближеш ръцете – на онзи, същия, по когото вчера в бяс плюеше пяна: защото сега той, пъпчивият, той, могъщият, беше повелителят на паницата. Няма значение кой ти е господар, стига проклетата паница да се пълни.

Новият ти стопанин обичаше да прави номера. Вечерта – помниш ли? Откъм печката миришеше на топло мляко, щъкаха и се наместваха на пръта кокошките, а тебе те дразнеха с парченце от бучка захар и викаха: „Дай лапа!“ Ти вдигаше очи, своите човешки очи, към олигавеното парченце захар като към небе и веригата ти дрънчеше, докато тромаво танцуваше на задни лапи – заради едно олигавено парченце захар. А вечерите помниш ли? Миришеше на готвено и кравата богомолно въздишаше, хрупаше сладки листа от цвекло. А тебе, за да се забавляват, те отвързваха и те насъскваха да гониш котката, дръж! А веднъж – това го помниш и никога няма да го забравиш – котката се пъхна в дупката под оградата и – хоп! Ти скочи, взе да ръмжиш и да въртиш глава, и да разкъсваш коремчето на котката, забил зъби. Пъпчивият се заливаше в смях, а в курника вдигаха врява разтревожените гъски, пуйки и кокошки. По-дир това ти уморено задрънча с веригата на входа на кучешката колиба, докато смучеше олигавеното парченце захар. Но беше стиснало очи, за да не се вижда, че приличат на човешки, и цяла нощ въздиша. За какво въздиша?

Измерваше времето от паница до паница. Твоя кучешки свят: колибката, водовозката и навесът с двуколката – се покри със сив и влажен чул: с есен-

ното небе, – а ти покорно стоеше мокро. Появяваше се слънцето с три огненочервени студени кръга – огненочервено като кръвта на удушената котка, – а ти цяло се тресеше от срам. Покорно мъкнеше ледени висулки на кожуха си – бодяха, не можеше да си легнеш, но ти покорно ги мъкнеше, докато не се стопиха от само себе си, докато ручеите не потекоха, пръгави като гущери, и не повлякоха буците тор навън от двора. Със своите очи – с човешките си очи – ти цял ден гледаше слънцето и подир него обикаляше около кучешката колиба; по цял ден обикаляше и дрънчеше с ръждивата верига. А тя се увъртя около врата ти и се стегна, ти се дръпна и веригата се скъса.

Секунда стоя като вкаменено и – давай! – хукна. Мина през стобора, хукна по топящите се преспи, от мокрия ти корем се вдигаше пара, а ти летеше, пияно от слънцето, от свободата и от едва забележимия пушек, идещ от пръстта под снега.

И някъде под голите, все още черни, преплетени клони на люляците на фона на синьото небе по някое време през нощта в тясната уличка, на купчина топла пепел, сред пияните от пролетта и свободата...

Нямаше паница, нямаше как да се измерва времето – може би мина ден, може би – месец. Не, не е било само ден – прекалено жестоко гладът стискаше червата в търбуха.

Спомняш си: вятър с мириса на горчиви люлякови пъпки, а на стобора – гаргите шумно вряскат. С проскубания си хълбок ти се промъкваш през най-мокрия стобор на света и с опашка между краката се тътриш ли тътриш. А скъсаната верига се влечи по земята.

На двора ти се смеят от всички страни: аха-а! Лягаш до старата колиба и си подлагаш врата. Пъпчивият ти слага нов, лъскав нашийник със звънче, което весело дрънчи, и нова верига. Към муцуната ти придърпват паницата, а в нея има огромен къс вмирисано месо. И – помниш ли? Ти лапа, плюска и се тъпка, докато коремът ти не се поду.

Пъпчивият милостиво те потупа по врата, ти легна по гръб и взе да мърдаш и четирите си лапи, а веригата и веселото звънче на нашийника дрънчаха. Облиза ръката на стопанина. Нали се наяде до насита, какво значение има веригата? Нали си дворно куче!

Липсват ти думи; можеш само да скимтиш, когато те бият, да джафкаш по заповед на стопанина, докато не пресипнеш, и да виеш нощем по печалната зелена месечина. Ала защо имаш толкова прекрасни очи? И в тези очи, на дъното – такава човешка, тъжна мъдрост?

ДРАКОН

1918 г.

В свирепия мраз Петербург беше в треска и блънуваше. Стана ясно: жълти и червени колони, островърхи покриви и посивели решетки скрибуцат и се тътрузят на пръсти, блънуват невидими зад пелена от мъгла. В мъглата – отляво, отдясно, отгоре и отдолу – болезнено, невъзможно, ледено слънце; гълъб над запалила се къща. От трескавия мъглив свят изплуват в земния свят хора-дракони – блъват мъгла и за мъгливия свят това е като реч, но тук се виждат бели и кръгли облачета, – изплуват и потъват в мъглата. Със скърцане се носят в неизвестността, вън от земния свят, трамваи.

На трамвайната площадка временно съществуваше дракон с винтовка и се носеше в неизвестността. Фуражката му се смъкваше до носа и – естествено – щеше да похлупи главата на дракона, ако не пречеха ушите: щръкналите уши спираха фуражката. Шинелът се влачеше по земята; ръка-

вите висяха, ботушите в горния си край се огъваха – бяха празни. А в мъглата се виждаше дупка: устата му.

Това ставаше вече в изпаряващия се, полетял свят, в който изригваната от дракона свирепа мъгла се виждаше и се чуваше:

– Водя го аз него... Интелигентска мутра, направо гадно изглежда. И при това дрънка, мръсникът, загря ли? Разговаря!

– Е, и? Заведе ли го?

– Заведох го без прекачване – в Небесното царство. С помощта на щика.

Дупката в мъглата се запуши. Остана само празна фуражка, празни ботуши, празен шинел. Скърцаше и летеше във от света трамваят.

И изведнъж от празните ръкави, от дълбините, израснаха червени драконови лапи. Празният шинел седна на пода, а от свирепата мъгла в лапите се материализира нещо малко, сиво и студено.

– Майчице мила! Глей ти, врабченцето е замръзнало. Да му се не види!

Драконът отмести назад фуражката си и в мъглата се видяха две очи – две малки цепнатини, дошли от света на блънуването в човешкия свят.

Драконът с все сила взе да топли с дъх червените си лапи и положително врабченцето му каза нещо,

но в света на бълнуването това не се чу. Трамваят скърцаше.

– Да му се не види! Май трепна, а? Още не, така ли? Ей богу, ще ти мине... Глей само!

И духна с все сила. Винтовката се въргаляше на пода. И в предопределения от съдбата момент, в предопределената точка на пространството сивото врабченце помръдна веднъж, после втори път и отлетя от драконовите лапи в неизвестността.

Бълащата мъгла паст на дракона се ухили до ушите. Фуражката бавно затвори процепите към човешкия свят. Щръкналите уши спряха фуражката. Водачът в Небесното царство вдигна винтовката си.

Скърцаше със зъби и летеше в неизвестността, вълн от човешкия свят, трамваят.

САМ

1907 г.

I

Неми, задъхващи се дни. В неясно мълчание, също като валма от мъгли на мъртвата лунна светлина, се изплъзват неразбираеми дни. Бавно ли, безумно бързо ли? А може би изобщо са спрели да се движат?

За миг блеснаха на фона на синьото студено небе – бързат, по-скоро – при щастливците. А после на белите, проблясващи покриви – там, зад решетката на прозореца – плъзват черни петна като на разлагащ се труп и отиват все по-далече. Отгоре се спускат мъгли – тежки, душни, съвсем като в унеса на човек с треска. Залепили са се за сивите стени, смучат ги... Ех, дано по-скоро настъпи нощта!

А тя заплашително се заканва отдалече, развяла черно знаме. Трепват уплашени последните лъчи, потъват в кръв, падат в бездната. Радостно плъзва оттам мракът, сенките се носят вляво и вдясно, а зад тях тича ужасът.

Черен кошмар.

Виелицата се е вкопчила в решетката, мята се зад прозореца, ридае в хладния мрак.

А долу под него, под краката му, ходи някой. Крачи по цели нощи назад-напред, край няма. Защо ли никога не спи?

И изведнъж – замлъква в късната тъмна нощ.

Къде е? Дали умря? Или го отведоха някъде?

Стените наоколо мълчат.

* * *

Долу – празен ковчег. Наоколо – неми стени. Като слепи вихри в тъмата – безумни мисли. Обикаля, не спира да обикаля...

Както онзи, който беше долу. А после и него ли ще го отведаат през нощта?

Седем крачки, седем крачки. Стените са се струпали, тичат една подир друга. Мяркат се стари надписи. Нечии имена – забравени, полуизтрити; нечии стихове – скръбни, ридаят на студения камък.

Кой ги е писал? Къде са сега тези хора с мъката си?

Навън бият камбани – плачат някъде далече, едва се чуват.

Там, далече, има странен и огромен свят. С хора – крачат, бързат, говорят, попиват взаимно мислите си. С хора!

Тишина. Долу – празен ковчег. Наоколо – неми стени. Едва чуто бият камбани, плачат: вече е сутрин.

С дълги и бледи лъчи изгревът се е хванал за решетката, виси в ситната мрежа на дъжда над затворническия двор.

Сега там крачат. При тях, при тях!

* * *

Там, долу, са шестнайсет. Затворени в шестнайсет килии.

Отгоре са се натрупали мокри тежки сенки – от каменните стени. Ни звук, ни дума. Тишина – като че там няма живи хора.

Като мътно петно се мярка лице, а на него – две черни точки: очите. Мерне се и изчезне.

Носят се напред-назад. Напред-назад. Обикалят като диви зверове, тичат все по-бързо. Няма къде; назад и напред само.

Вече нямат сили да вървят и да се удрят с мислите си в стената, във вратата и в решетката; стоят, свили се до оградата, и гледат нагоре.

Хвърлили са им малко четириъгълно късче небе – не са могли и него да затворят. Облаците мрачно гледат надолу и плават покрай тях. Отиват оттатък стениите – там, където и заловените са живели някога.

И унесено заспалата жажда за живот се събужда, къса веригите и въжетата и се мята, обляна в кръв.

Чакайте! Бледи петна в прозорците – ето, ето! Там са другарите.

Чувате ли? Тичат към тях и протягат ръце, викат ги... А те не могат да отвърнат и да извикат докрай в отговор, поради което се задъхват, иде им да крещят и да удрят главите си в стените.

Спряха се. С ненаситни погледи се вкопчват в решетките и търсят зад тях човеци, и се блъскат в тъмните стъкла...

Небето гледа надолу неподвижно и безмълвно.

* * *

Изведнъж всички мисли секнаха. И всичко наоколо умря. Остана празнота, а в нея падат звуци – остри и проблясващи.

Чук-чук! Чук-чук-чук!

Отдолу иде. Там, долу, има жив човек!

Вече е в тръбата. Сърцето бие лудо, иска да изскочи насреща. Не се чува дишане. Не се чува дишане! Тишина. В тръбата шуми пара.

И отново – чук-чук! Разрязва тишината като гръмотевица.

Мислите се блъскат и танцуват в радостен вихър. А буквите не си спомня.

Чува.

Чук! Падна долу и цялата тръба потрепери. Иде му да крещи от радост.

Кой си ти, другарю?

Мълчи. Защо ли мълчи?

Пст! Отговаря...

Звучите са треперливи, накъсани. Смесват се, не може да ги преброи. Ами ако не разбере?

Сърцето пада надолу и леденее.

Не, не! Трябва да ги запише...

Редовете от безсмислени цифри стават все повече. А в тях са увити и спят човешки думи, също като листенца на пъпка. Стават още повече... Сега ще се подредят, а с тях ще настъпи пролетта със златното слънце.

Зън-зън! Радостно потрепва тръбата. Думите тичат нагоре по нея като искри, цялата тишина – от горе до долу – е пронизана от сърдити змийчета – свила се е изплашена, приличаща на сива пелена, и си отива...

Само колко са много... Дванайсет думи!

Бележка, трепери в ръката. Трябва да я остави наравно, за да я прочете.

„Работник съм... Александър Тифлеев... Арестуван бях двајсети декември... Пето отделение... Поздрави, другарю...“

Все по-силно бият камбаните, все по-светло става.

Мили и смешни грешки и пропуски. А самите думи в написаното не са сухи и книжни, а живи.

Чете, не спира да чете. Утолява жажда.

Поздрави, другарю! О, милият той!

По-бързо да отговори. Да каже за новото, огромното, избликло в него, и за тъмното и душното от по-преди, както и за родилите се надежди.

Аз съм... Белов. Бях студент. От три месеца съм сам. Зарадвахте ме.

Написа го и взе да се измъчва – не е каквото трябва, не е! Хиляди думи денонощно лежах сковани и сега трябва да се появят на бял свят, а не успявах – блъсках се и го измъквах. Точно като насън: трябва да извикаш, а езикът ти е мъртъв, чужд и неподвижен.

А много има за казване, безкрайно много. Кръжат мислите, падат, където се случва, като подети от бурния вятър окапали листа. Спряха се.

– А защо сте в затвора?

– Убих...

Тръбата отвърща отмерено, спокойно. Уталожиха се мислите. Появи се облачето на разочарованието. Криминален?

– ... една кука – довърши тръбата.

Аха! Блесна сърдита и ярка светкавица и радостната вълна на отмъщението се отдръпна от сърцето...

* * *

Гасят лампите. Стъпки в коридора – шляпане-джапане в смрадното блато. Свирката плющи като камшик, превърната в студена тънка струя. Ключалката скърца със зъби.

Сякаш настъпва тишина. Едва чуто почуква Белов, шепне високо.

– Не спиш ли?

– Не ми се спи. Все мисля.

– За какво?

– Как тогава убихме куката.

Млъкват и двамата.

Белов отново тихичко почуква.

– Разказвай. Бездруго не спим.

Ще разкаже той, дълго ще разказва в тъмното. Взема Белов палтото си от кревата, хвърля го на пода до тръбата, ляга на него.

Луната изгрыва. Обикалят в килията лъчи – слепи лъчи, от които става не светло, а тягостно: някой неуловим и невидим е влязъл в килията и се върти из нея, слуша.

– През нощта стана – започна Тифлеев. – В селото. Край манастира.

Мигом пред Белов се откриха стени – бели и смълчани. И камбанария – сурова, мъчително висока.

С радост се вгледа: изчезна доскорошната скованост на душата, сякаш бе измито зацапано огледало. Всяка малка дума е като звън на камбанка: думите тичат на всички страни, надбягват се, падат, а образите са ярки и звучни...

... Зън. Зън-зън-зън.

Бавно и тежко почуква Тифлеев.

– Вятърът беше силен.

... Зън-зън-зън. Вятърът поклаща камбанките – тънички, мънички, люшкат се, обзети от тъга и от страх, като изплашени птички в снега се заравят...

– Съобщиха за събрание през нощта. Чакаха другар от града.

Все едно че във въздуха били изсипали черна боя. А най-горе – светлинка. Самотна, силна – събрали се в стаята и чакат. Приказват си и отново чакат. И се вглеждат нетърпеливо в тъмната нощ, наострили уши, а вятърът дрънчи: дръ-ъ-н... А за него се залепила кука. Той – на влака, куката – след него... Върви отзад и мълчи, съвсем като сянка. Крие лице в черния мрак, сякаш гледа да не покаже нещо отвратително и пагубно. Все по-бързо... Все едно че се носи през пустинята и са само двамата. Мракът с грохот лети и свисти край ушите им. Искрите в тъмнината се стрелкат ту нагоре, ту надолу – приличат на безумни мисли. Пристигнаха. Онзи вървял към срещата, а другият

отново бил подире му. Безлюдна улица. Прокрадвали се по мъртвите къщи лъчите на луната, със затворени очи се усмихвали от мокрия черен прозорец. И изведнъж отскачали назад. Камбанарията хвърляла дълга сянка. Криели се в нея и двамата – един от друг. А насреща им дрънчи вятърът: дръ-ъ-н, дръ-ъ-н...

... Белов вече не чува. Лунните лъчи пречат, с тях отзад отзад се случва нещо, трябва да погледне. Надигна се и се обърна – бледото петна на стената помръдва безшумно, движи се.

Откъде е, защо се появи?

Гледа натам с безпокойство. А Тифлеев чука силно и неритмично. Какво му става?

Заслушва се.

– Запушихме му устата. Заведохме го в гората до манастира.

... Повели го. Мълчаливо го мъкнели по тъмния двор. Вой на куче: видяло нещо непознато, нечовешко, с бяла глава, мята се... В гората – озъртали се, докато стъпвали по неравната земя, клоните прашцели... Слепите лунни лъчи се блъскали в дърветата; пълзели дълги сенки, поклащали се – на вятъра...

Оставили го на земята. Само един се обадил да го пуснат.

... Мястото – най-тъмното. Черни, мокри дъбове били разперили костеливите си ръце, още по-ниско

приведени... Доляял вятърът, заседнал в клоните и притихнал. И всички мълчали. Едно си мислели и мисълта плахо изрекъл най-младият от тях. И пак мълчали. После изведнъж заговорили едновременно, размърдали се.

– Нямаше вѓже. Взех да го душа с кърпа.

... Тихо почукваше, бавно.

Почувства как Тифлеев разказва всичко това: наведен, шепнешком, все по-широко отварящ очи.

– И го задуших.

... Защо да го е задушил? Защо каза „задушил“? Потрепери. Думата му се видя странна, задъхваща се, мека като човешка шия...

Тифлеев млъкна. Навън вятърът се изсипа, после притихна. На пода се виждаше светло петно от луна-та и избледняваше, мигаше с мъртви очи точно като лицето на удушен човек.

II

Отново се раждаше ден и беше същият като преди дваисет или преди трийсет дни. По тази причина после всички дни започнаха да се сливат в едно огромно и мрачно, сякаш раздиплено, безкрайно есенно небе.